

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

1.līmeņa profesionālās izglītības studiju programma

Pirmsskolas izglītības skolotājs

GUNITA KOLOSJONOKA

Bērnu radošās darbības sekmēšana vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

<hr/> Asoc.prof. Akadēmiskais amats	<hr/> Dr. Paed. Mg.art. Zinātniskais/ akadēmiskais grāds	<hr/> Ilze Briška Vārds, uzvārds	<hr/> Paraksts
--	--	-------------------------------------	----------------

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Darba autors: Gunita Kolosjonoka

Darba vadītājs: Asoc.prof. Ilze Briška

Darba tēma: Bērnu radošās darbības sekmēšana vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā.

Darba saturs: 47 lpp., 29 literatūras avoti, 6 tabulas, 8 attēli, 5 pielikumi.

Pētījuma mērķis: pētīt bērnu radošās darbības sekmēšanas iespējas vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā.

Darba uzdevumi:

1. Noskaidrot, kas ir radošā darbība un kritēriji.
2. Noskaidrot 3 – 4 gadus vecu bērnu radošās darbības īpatnības.
3. Noskaidrot, kādi pedagoģiskie līdzekļi ietekmē bērna radošo darbību.
4. Empīriski pētīt 3 – 4 gadu vecu bērnu radošās darbības izpausmes atšķirīgās vizuālās mākslas nodarbībās.

Hipotēze – 3 – 4 gadus vecu bērnu radošā darbība būs sekmīgāka, ja tiks pielietotas atbilstošas darba metodes kā vārdiskā, ilustratīvi – skaidrojošā, reproduktīvā, pētnieciskā, rotaļu un daļēja meklējuma metode.

Pētījuma objekts – vizuālās mākslas nodarbības pirmsskolā.

Par pētījuma bāzi tika izmantota pirmsskolas izglītības iestāde „X”, otrās jaunākās grupas 12 bērni.

Darbs sastāv no divām daļām – teorētiskās un pētījuma.

Teorētiskā daļa balstās uz psihologu un pedagogu kā R.Fišera, V.Vorobjova, V.Hibnere, V.Golubinas, B.Frīdenbergas, D.Dzinteres, Z.Kagaines atziņām par radošo darbību, radošo domāšanu, radošās darbības sekmēšanu vizuālajā mākslā.

Pētījuma praktiskajā daļā tiek pētīts, kā sekmē radošo darbību atšķirīgas vizuālās mākslas nodarbības, pielietojot atbilstošas darba metodes, apkopoti pētījuma gaitā iegūtie rezultāti.

Atslēgas vārdi: radošā darbība, radošās darbības sekmēšana, vizuālā māksla, 3 – 4 gadus veci bērni, darba metodes.

ANNOTATION

The author of the work: Gunita Kološjonoka

The supervisor of the work: Asoc.prof. Ilze Briška

The theme of the work: Promotion of children's creative activity in visual arts lessons in preschool

The content of the work: 47 pages, 29 literature sources, 6 tables, 8 pictures, 5 attachments.

The goal of the research: study childrens creative work promotion opportunities in visual arts lessons in pre-school.

Main tasks:

1. Determine what is creative work and criteria
2. Determine 3 – 4 years old children creative work special features.
3. Determine what kind of pedagogical resourses affects child's creative work.
4. Empirically study 3 – 4 years old children creative work manifestations different visual arts lessons.

Hypothesis: 3 – 4 years old children creative work is going to be more successful, if applied appropriate working methods, like nominal, illustrative – explanatory, reproductive, research, play and partial research method.

The object of the research: Visual arts lessons in pre-school.

On the basis of the research was used pre-school educational institution „X”, 12 children of second youngest group.

Work consists of two parts – theoretical and study.

Theoretical part is based on psichologists and pedagogues, like R.Fišera, V.Vorobjova, V.Hibnere's, V.Golubina's, B.Fridenberga's, D.Dzintere's, Z.Kagaine's opinions about creative work, creative thinking, creative works promotion in visual arts.

In practical part of the study is being studied, how different visual arts lessons promotes creative work, using appropriate work method, summarized the results obtained during the study.

Keywords: Creative work, creative work promotion, visual arts, 3 – 4 years old children, working methods.

Saturs

IEVADS	5
1. RADOŠĀ DARBĪBA	7
1. 1. Kas ir radošā darbība un kritēriji	7
1. 2. 3 – 4 gadu vecu bērnu radošās darbības īpatnības	11
2. PEDAGOĢISKAIS PROCESS PIRMSSKOLĀ.....	13
2. 1. Kādi pedagoģiskie līdzekļi ietekmē bērnu radošo darbību.....	13
2. 2. Metodiskie paņēmieni.....	15
2. 3. Vērtēšana	17
2. 4. 3 – 4 gadu vecu bērnu mācību saturs un tā uzdevumi	19
3. 3 – 4 GADU VECU BĒRNU RADOŠĀS DARBĪBAS ATTĪSTĪBAS VĒRTĒŠANA UN ANALĪZĒ	23
3. 1. Pētījuma metodes un īstenošana	23
3. 2. Pētāmās grupas raksturojums.....	23
3. 3. Pētījuma norise	25
SECINĀJUMI	39
Izmantotā literatūra un avoti.....	40
PIELIKUMI.....	42

IEVADS

Mēs dzīvojam laikmetā, kad jaunākā pirmsskolas vecuma bērni daudz laika pavada pie televizora ekrāniem vai ar planšetēm rokās. Viedierīces ieņem arvien lielāku nozīmi gan pieaugušo, gan bērnu ikdienas dzīvē. Tomēr šīs prasmes nevar bērniem nodrošināt nepieciešamās radošās prasmes, radošo domāšanu, darbību.

3 – 4 gadu veci bērni labprāt darbojas kopā ar pedagogu, sevišķi vizuālās mākslas nodarbībās. Šajā vecumposmā bērns jau prot sadarboties, kontrolēt savas emocijas. Bērns jau ir iemācījies turēt rakstāmpiederumus, prot krāsot atbilstoši vecumam. Un pedagogam ir svarīgi bērnus ieinteresēt radoši darboties vizuālās mākslas nodarbībās, tā attīstot iztēli, uzmanības noturību, tēlaino domāšanu.

Tēlotājmākslai ir liela nozīme jaunās paaudzes radošās darbības attīstīšanai un individuālo māksliniecisko spēju izkopšanai (Hibnere, Grasmane, 2000, 42).

A. Randoha atzīmē: „Zīmētdarbība bērnam ir rotaļa – pašizteikšanās veids, kurā bērns parāda savas emocijas, pasaules uztveri, attieksmi” (Randoha, 2015, 152).

Tēlotājmākslas radošajai darbībai ir svarīga nozīme pirmsskolas vecuma bērnu sagatavošanai pamatizglītības apguvei, kā arī adaptācijas posmā pirmsskolas izglītības iestādē, kurā bērns visu mācās caur rotaļu prizmu.

Atsaucoties uz A.Randohas darbā ievietoto Pikaļovas (2002) atziņu, „Tēlotājdarbībai piemīt fantastiska īpašība – attīstīt, veicināt, bagātināt cilvēka spēju strādāt vienatnē, nodot savu iekšējo informāciju ar līniju, krāsu, formu kā kaut ko individuālu, neatkārtojamo, īpašu, nozīmīgu un pat intīmu. Viss tēlotājdarbības skaistums slēpjas mierīgajā iekšējā atklājuma procesā. Bērns ļauj ķermenim apzināti pārdzīvot šo procesu, un pārdzīvotais pārvēršas patstāvīgā izpildījumā, jo jaunā prasme dzīvo ķermeņa uztveres pārdzīvojuma atmiņā” (Randoha, 2015, 151).

Kvalifikācijas darba mērķis – pētīt bērnu radošās darbības sekmēšanas iespējas vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā.

Pētījuma objekts – zīmēšanas nodarbības pirmsskolā

Pētījuma priekšmets – pirmsskolas vecuma bērnu radošā darbība

Pētījuma hipotēze – 3 – 4 gadus vecu bērnu radošā darbība būs sekmīgāka, ja tiks pielietotas atbilstošas darba metodes un līdzekļi:

- Vārdiskā metode
- Ilustratīvi – skaidrojošā metode

- Reproductīvā metode
- Daļēja meklējuma metode
- Pētnieciskā metode
- Rotaļu metode

Pētījuma uzdevumi :

1. Noskaidrot, kas ir radošā darbība un kritēriji.
2. Noskaidrot 3 – 4 gadu vecu bērnu radošās darbības īpatnības.
3. Noskaidrot, kādi pedagoģiskie līdzekļi ietekmē bērna radošo darbību
4. Empīriski pētīt 3 – 4 gadu vecu bērnu radošās darbības izpausmes atšķirīgās vizuālās mākslas nodarbībās.

Pētījuma metodes:

- teorētiskā – psiholoģiskās un pedagoģiskās literatūras analīze;
- empīriskā – bērnu novērošana;
- aptauja (anketēšana);
- pedagoģiskā izmēģinājumdarbība.

Pētījuma bāze – Lielvārdes pirmsskolas izglītības iestādes 3 – 4 gadu vecu bērnu grupas 12 bērni un viņu vecāki.

1. RADOŠĀ DARBĪBA

1. 1. Kas ir radošā darbība un kritēriji

Radošā darbība – process, kurā bērni spēj patstāvīgi vai grupās ar pieaugušo palīdzību veidot, radīt ko jaunu. Tas ļauj nostiprināt komunikācijas prasmes, iztēli, fantāziju, eksperimentējot ar dažādiem materiāliem. Darbošanās bērniem ir ļoti nepieciešama, jo tas attīsta pirkstu sīko muskulatūru, kā arī prātu un domāšanu.

R.Fišers apgalvo, ka ik viens bērns piedzimst ar radošām spējām, taču pieaugušā pienākumos ir nodrošināt vidi, kurā bērnam būtu dotas iespējas radošumu attīstīt. Tik pat svarīga ir arī tuvo cilvēku sirsnīgā un atzinīgā izturēšanās, jo bērns cilvēkiem, kas viņu mīl, tiecas kaut ko radīt (Fišers, 1990, 52 – 53).

Radošs, saskaņā ar „Pedagoģijas terminu skaidrojošo vārdnīcu” (2000), ir tāds, kas radošuma procesā rada dažādas jaunas idejas, garīgas vai materiālās vērtības.

No Ļ.Vigotska skatu punkta par radošu darbību sauc tādu cilvēka darbību, kas rada kaut ko jaunu, neatkarīgi no tā, vai tas ir radīts ārējās pasaules radošās darbības rezultātā, vai iekšējās sajūtās, kas dzīvo tikai pašā personībā. Autors atzīmē, ka jau agrā bērnībā bērniem var novērot radošās darbības procesus, kuri vislabāk izpaužas bērnu rotaļās (Выготский, 1997, 1 – 4).

Kreativitāte jeb radošā darbība nozīmē atmest aizspriedumus un būt atvērtam visam jaunajam. „Kreativitāte ir brīvība”, atzīmē P. Veilers.

Un tāpēc kreatīvam nozīmē:

- atbrīvoties no vecām, gatavām un īpaši no atzītām domāšanas struktūrām;
- būt atvērtam jaunai informācijai;
- būt atvērtam pret parsteigumiem;
- būt atvērtam pret sakarībām;
- koncentrēties uz procesiem, nevis rezultātu;
- būt vēriģam – ievērot to, kas ir (Veilers, 2001, 41).

Radīšanas idejas cilvēkam rodas prātā. No nekā nevar radīt. Nepieciešamas jaunas idejas, ko uztveram, izjūtam un veidojam jaunas vīzijas, jaunus radošus darbus. Viena no Dž. Eidera atziņām ir: „Radošums ir prāta un gara spēja, kas mums šķietami no nekā ļauj radīt kaut ko noderīgu, kārtīgu, skaistu un nozīmīgu” (Eiders, 2008, 15).

Zinātnieki nav vienisprātis par to, vai cilvēka radošais potenciāls ir uzskatāms par iedzimtu, vai dzīves laikā iespējams būtiski attīstīt viņa radošo potenciālu. No pētnieku skatu punkta – daļa zinātnieku priekšplānā izvirza pašu radīšanas procesu vai radošā darba rezultātu, vai analizē radošas personības īpatnības (Mārtinsone, 2010, 23).

M. Vidnere atzīmē G. M. Vollesa (Wallas, 1926) četrus secīgus posmus radošajā procesā:

1. Sagatavošanās: uzdevuma formulējums un sākotnējie mēģinājumi to īstenot.
2. Inkubācija: novēršanās no uzdevuma un pārslēgšanās uz citu priekšmetu.
3. Apskaidrība: intuitīva apjausma par uzdevuma būtību.
4. Pārbaude: izmēģinājums un/vai lēmuma realizācija (Vidnere, 2015, 117).

Pedagogi pētnieki ir secinājuši, ka bērna radošā darbība ir dabiska un brīva. Radošajā darbībā personība pati sevi veido, tiecas sevi realizēt (Alijevs, 1998, 5 – 6).

B. Frīdenberga atzīmē, ja bērni mākslinieciskās darbības rezultātā attēlo ko jaunu, kas atšķiras no parauga vai dotā varianta, tad bērna patstāvīga darbība tiek dēvēta par radošu (Frīdenberga, 2003, 7).

Vizuālās mākslas skolotāja Z. Kagaine raksturo cilvēku kā radošu personību, kura domašanai ir raksturīgas šādas ļoti svarīgas iezīmes:

- Ideju kvantitāte (daudzums), veikls, brīvs ideju plūdums.
- Domāšanas elastīgums, variativitāte, spēja pielāgoties jebkuriem apstākļiem.
- Domāšanas oriģinalitāte, neparastums, unikalitāte.
- Gatavība sadarbībai izvēršot paplašinot un bagātinot idejas dialektiskā mijiedarbībā ar apkārtējiem ideju ģeneratoriem.

Z. Kagaine uzskata, ka radoša cilvēka galvenās rakstura iezīmes ir: zinātkāre, vēlēšanās mācīties, pozitīvā neapmierinātība, spēja un gatavība riskēt un eksperimentēt, spēles prieks, spēja brīnīties, atklāsmes prieks, tolerance pret atšķirīgo, atvērtība pret visu jauno, spēja saistīt visu mijiedarbībā un skatīties uz lietām no dažādiem skatpunktiem (Kagaine, 2006, 5).

Radošā darbība nav iespējama bez iztēles, atmiņas, uztveres, domāšanas, uzmanības, gribas.

Iztēle – prasme fantazēt, izdomāt ko neredzētu.

Fantāzija, radošas domas, kad bērns iztēlojas darbu un to īsteno zīmējot, veidojot un radot lietas. Arī V. Hibnere atzīmē, ka iztēle ir viens no bērna radošās darbības visnepieciešamākajiem izzīņas procesiem. Tās gaitā notiek jaunu tēlu radīšana apziņā uz iepriekšējās pieredzes pamata (Hibnere, 1998, 98).

Pirmsskolas vecumā bērni pārsvarā iztēlojas dažādus sižetus. Tie galvenokārt ir zīmējot savu ģimeni. Darbojoties bērns attēlo savus emocionālos pārdzīvojumus, uzliek savas domas un vēlmes uz papīra.

Iztēles radošā darbība piemīt it visiem. Tā vajadzīga gan ikdienas dzīvē, gan radot mākslas darbus, gan zinātniskos atklājumos (Rodari, 2009, 151).

Psihologs A. Vorobjovs min, ka bez iztēles nav iespējama cilvēka radošā darbība jebkurā sfērā – vai tas ir mākslinieks, zinātnieks, vai vienkāršs strādnieks. A. Vorobjovs atzīmē, ka jebkuras radošās darbības procesā nosacīti var izdalīt trīs stadijas:

1. Sagatavošanās stadija, kurā tiek izvirzīts mērķis, iespējamo problēmu pārvarēšana.
2. Realizācijas stadija – jaunu iedomātu tēlu realizācija īstos tēlos, priekšmetos, utt.
3. Īstenošanas un pārbaudes stadija reālajā dzīvē (Воро́бьев, 1994, 84).

Atmiņa - prasme atcerēties jau zināmās vai jaunās lietas un pielietot tās darbos. Ar atmiņas palīdzību tiek uzkrāta informācija.

Pirmsskolas vecumā galvenais atmiņas veids ir tēlainā atmiņa. Bērna atmiņu nosaka viņa interese par redzēto un notiekošo. Viņš iegaumē tikai to, kas viņam liekas interesants, apbrīna vērts, pārsteidzošs.

V. Hibnere atzīmē, ka atmiņa ir izziņas process, kas ietver sevī agrāk uztvertā, pārdzīvotā un darītā tēla iegaumēšanu, lai varētu tēlus reproducēt (atsaukt atmiņā) (Hibnere, 1998, 83). Arī A.Ļubļinska raksturo: „Atmiņas funkciju veido tāds īstenības atspoguļojums, kad cilvēks agrāk uztverto saglabā un pēc tam atveido” (Ļubļinska, 1979, 184).

Uztvere – izziņošs process, kurā bērns var gūt jaunas zināšanas un pieredzi. Bērns spēj saprast apkārtējo informāciju un pielietot to savām darbībām.

Pirmsskolas bērns pārsvarā visu uztver vizuāli. Tas ir ar attēliem, grāmatām, rotaļlietām, dabas materiāliem, ko bērns var apskatīt un aptaustīt.

Arī V. Hibnere atzīmē, ka pirmsskolas vecumā dominante ir vizuālā uztvere, ar kuru bērns pakāpeniski apgūst prasmi uztvert objektu krāsu, lielumu, formu (Hibnere, 1998, 46).

Domāšana – prāta norises, manipulācija ar informāciju.

Bērniem pārsvarā ir tēlainā domāšana jeb vizuālā domāšana. Ar bērnu darbojoties, rotlējoties, spēlējot spēles, attīstās domāšana. Kopīgi veidojot loģiskās virtenes, tiek veicināta loģiskā domāšana.

Domāšana ietver gan kritisko, gan radošo psihes aspektu un iesaistās ik vienā psihes norisē. Domāšana ir apzināta nodarbošanās, kurā piedalās arī neapzināti procesi (Fišers, 1990, 18).

A. Vorobjovs uzskata, ka domāšana ir psihisks izziņas process, kurā ar runas palīdzību notiek vispārināta un netieša atspoguļošana (Vorobjovs, 1996, 92).

Uzmanība – prasme klausīties, koncentrēties uz konkrētu objektu vai parādību.

Lai sekmīgi veiktos jebkura darbība, nepieciešama uzmanība.

Radošās darbības attīstību kavē nepietiekami attīstīta uzmanība. Dažiem bērniem uzmanība attīstās viņu patstāvīgā darbībā, citiem tā īpaši jāattīsta (Hibnere, 1998, 109).

Uzmanība nodrošina apziņas pāriešanu un koncentrēšanos no viena priekšmeta uz citu priekšmetu. Uzmanība – vajadzīgās informācijas atlase un kontrole pār tās saglabāšanos (Vorobjovs, 1996, 47 – 48).

Griba – spēja sasniegt nosprausto mērķi, apgūt jaunas zināšanas, prasmes.

Psihologi uzskata, ka griba ir jebkuras darbības galvenais regulētājs. Gribu var attīstīt ar radošo spēku piepūli, pārvarot grūtības izvirzītā mērķa sasniegšanā (Hibnere, 1998, 116). Kā norāda A. Vorobjovs, griba ir virsaktivitāte, kura virzīta uz mērķa sasniegšanas ceļā stāvošo šķēršļu pārvarēšanu (Vorobjovs, 1996, 131).

A. Špona raksturo: „Griba – apziņas daļa, tās darbīgais un regulējošais faktors. Pateicoties gribai, cilvēks ir spējīgs pēc paša iniciatīvas, vadoties pēc apzinātas nepieciešamības, veikt darbības iepriekš izplānotā virzienā un ar iepriekš paredzētu spēku” (Špona, 1982, 34).

Darba autores secinājumi.

Izanalizējot iztēli, atmiņu, uztveri, domāšanu, uzmanību un gribu var secināt, ka visi šie psihiskie procesi ir ļoti cieši saistīti. Psihiskie procesi veido personības veidošanos.

Balstoties uz šo informāciju par atmiņu, vieglāk ir ar bērniem darboties, jo ir zināms, cik ilgi bērni spēj noturēt uzmanību. Līdz ar to, tikai tad, kad bērns ir ieinteresēts, viņam ir vieglāk atcerēties dotos uzdevumus un radoši darboties. Jo bērnam ir interesantāk, jo vairāk viņš vēlas darboties, jo vairāk attīstās griba.

Var secināt, ka radošā darbība ir process, kura laikā rodas kas jauns, neredzēts, unikāls, gan zīmējumos, gan citās radošuma pašizpaušmes formās (dziesmā, dejā u.c.). Izmantojot radošās spējas, var veiksmīgi īstenot iedomāto un sasniegt pozitīvu rezultātu. Radošums novērojams jau agrā bērnībā ģimenē un tas ir jāattīsta, to nedrīkst noslāpēt. Bērniem pārsvarā radošums izpaužas kā zinātkāre, interese, vēlēšanās eksperimentēt un pētīt.

1. 2. 3 – 4 gadu vecu bērnu radošās darbības īpatnības

Katram bērnam piemīt vēlme izzināt, izpētīt visu jauno. Svarīgi, lai pieaugušais nenomāktu bērna interesi, bet gan palīdzētu tai attīstīties, sniegtu zināšanas, iedrošinātu un paslavētu.

Bērns spēj koncentrēt savu uzmanību uz spilgtām un patīkamām lietām. Jāvērš uzmanība uz to, ka 3 – 4 gadu vecumā bērna uzmanības noturība ir ap 10 minūtēm.

Metodiskajos ieteikumos pirmsskolas mācību programmas īstenošanai ir atzīmēts, ka 3 – 4 gadus veciem bērniem uzmanības apjoms ir neliels. Izklaidības rezultātā bērns ātri nogurst un nespēj ilgstoši uz kaut ko koncentrēties. Bērna uzmanība tiek vērsta uz uztveres objektu tik ilgi, kamēr ir interese (VISC, 2016, 14).

Pirmsskolas vecumā jāņem vērā katra bērna individuālā attīstība. Arī zēnu un meiteņu personīgās īpatnības atšķiras. Jāizanalizē katra bērna dažādās spējas.

Trešajā dzīves gadā pakāpeniski veidojas bērna patstāvība un uzmanība. Bērns spēj ilgāk koncentrēties darbam, pilnveidojoties nervu sistēmai. Organizējot pedagoģisko darbu grupā ir jāievēro katra bērna personīgās īpatnības (Golubina, 2007, 114 – 115).

Mazi bērni ir fantazētāji un izdomas bagāti, atraisīti un emocionāli. Radošas personības veidošanos nosaka ne tikai kreisās puslodes regulētās kognitīvās funkcijas, bet arī iztēle, intuīcija, fantazija, kas vairāk atbilst labas puslodes funkcijām (Puškarevs, Golubeva, 1999, 32).

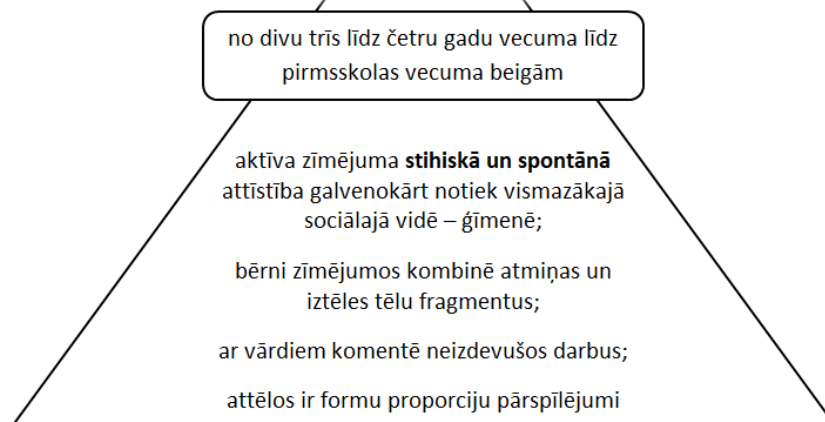
Izmantojot radošo domāšanu, tiek radītas idejas, kuras vēlāk var izmantot dzīvē. Radošās domas attīstīšanai process ir svarīgāks par rezultātu, ko iegūst. Tiek izšķirtas piecas radošā procesa stadijas – stimulš, izpēte, plānošana, darbība un pārbaude, kuras var sakrist, un bērns procesā var iesaistīties vai arī to pamest (Fišers, 1990, 57).

Radošās darbības galvenie trīs posmi (R. Bebre):

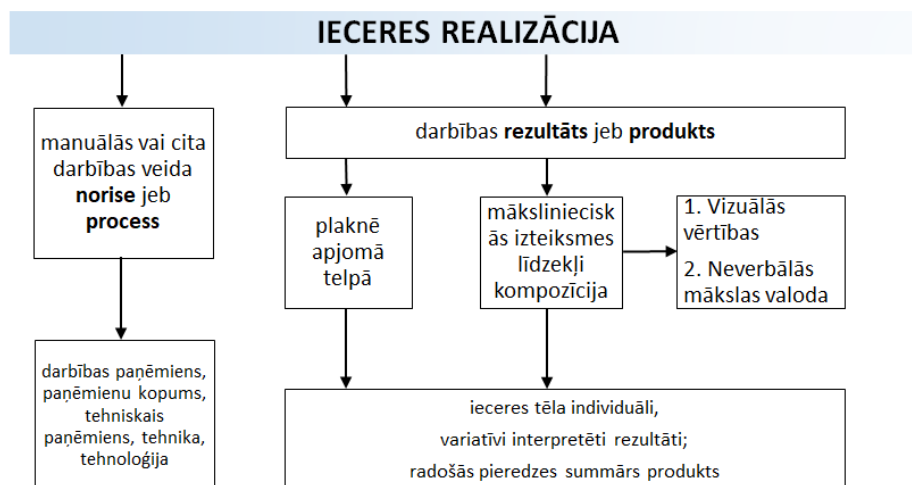
1. ieceres rašanās,
2. ieceres attīstības nobriešana (1. attēls),
3. ieceres realizācija vizuālā veidā (2. attēls).

Pirmsskolas vecuma bērna zīmējums galvenokārt attīstās stihiski un spontāni jau ģimenē. Radošās darbības posmi kā jau pēkšņu impulsu izraisītā darbība (1. attēls) viens no otra īpaši neatdalās (Hibnere, Grasmāne, 2000, 35).

IECERES ATTĪSTĪBA PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRŅA ZĪMĒJUMĀ

1.attēls. Ieceres attīstība pirmsskolas vecuma bērna zīmējumā .

2.attēls. Ieceres realizācija

Darba autores scinājumi.

Bērna radošā darbība no pieaugušā radošās darbības atšķiras ar to, ka bērns izpaužas brīvi, spontāni. Viens no galvenajiem attīstības avotiem ir radošā darbība, kas ir patstāvīga. Tā ir nepieciešama visos vecumos, un to nedrīkst apspiest, jo tad tiek kavēta pilnvērtīga attīstība.

Bērniem 3 – 4 gadu vecumā svarīga ir saskarsme ar pieaugušajiem – vecākiem, vecvecākiem, pedagogiem. Bez pieaugušā līdzdalības bērns nespēj pilnveidoties, mācīties, radoši darboties. Bērns progresē un mācās tieši tik, cik tiek rosināta viņa motivācija. Pēc iespējas vairāk bērnam jāpiedāvā tādas radošās darbības, kurās viņam var veikties un tas veicina viņa radošo domāšanu, fantāziju, uzmanības noturību.

2. PEDAGOĢISKAIS PROCESS PIRMSSKOLĀ

2. 1. Kādi pedagoģiskie līdzekļi ietekmē bērnu radošo darbību

Ir vairāki faktori, kas veicina radošās domāšanas attīstību. Pie tiem var minēt pieaugušā darbību, kas iedrošina bērnu domāt radoši. Bērns netiek steidzināts, viņu nekritizē, uzsver patstāvību, optimistiski raugās uz rezultātiem, uzaicina izmēģināt jaunas idejas, ņem vērā bērna intereses, izturas kā pret līdziģu, sniedz palīdzību, rosina spēlēties, novertē bērna radošās idejas (Fišers, 1990, 56). Pedagoģam jācenšas bērnu nekritizēt, nemeklēt kļūdas, bet gan uzslavēt par padarīto un iedrošināt nākamajiem darbiem.

Arī metodiskajos ieteikumos pirmsskolas mācību programmas īstenošanā ir atzīmēts, ka uzslavējot bērns spēj pārvarēt savu iekšējo vēlmi „man gribas...” un respektēt „vajag”.

Mūsdienīgs skolotājs :

- Uzslavē bērnu par viņa veikumu.
- Nekritizē, ja bērns nespēj veikt uzdoto.
- Dod bērnam laiku, lai uzsāktu darbu viņš pabeidz līdz galam.
- Nedara bērna vietā.
- Piedāvā bērnam uzdevumus, kuri liek domāt (VISC, 2016, 5).

Lai ieinteresētu bērnu darboties, jā rūpējas par to, lai būtu brīvi pieejami materiāli un palīglīdzekļi. Piemērota būtu īpaši izveidota vieta, kur bērnam darboties, piemēram zīmēt. Tāds varētu būt tēlojošās darbības stūrītis, kur izvietoti materiāli – balts un tonēts zīmēšanas papīrs, krītiņi, zīmuļi, dažādu izmēru otas darbam ar akvareļu un guaša krāsām (ņemot vērā vecumu), kā arī ūdens trauciņš, lupatiņas otiņu nosusināšanai un galda virsmas slaucīšanai (Golubina, 2007, 194).

Zīmēšana ir ļoti svarīgs process pirmsskolā un tai ir liela nozīme bērna vispārējā attīstībā, jo tā sekmē un veicina bērna aktivitātes un viņa smalko kustību attīstību, domāšanu, iztēli, fantāziju, uzmanību, koncentrēšanās spējas, kustību koordināciju, pacietību, gribu, vizuālo uztveri, atmiņu, iemaņas, prasmes. Zīmējot bērns parāda savas emocijas, pasaules uztveri, attieksmi (Randoha, 2015, 152).

Bērnam ir svarīgi, lai apkārt būtu tāda vide, kas palīdz bagātināt sajūtas, viņa sensoro pieredzi. Videi, kurā bērns aug un mācās, jābūt dzīvai un dabiskai (Dzintere, 2000, 72). Telpā, kurā bērns atrodas, visiem mācību materiāliem jābūt brīvi pieejamiem. Skolotājs nodarbību laikā

var piedāvāt daudzveidīgus materiālus, mudināt tos izvēlēties patstāvīgi, un bērniem tiek dota iespēja radoši darboties, veicinot viņu fantāziju.

Lai attīstītos bērna domāšana, prāts, jāļauj bērnam nonākt pie gala rezultāta, ļaujot darboties patstāvīgi, nedodot priekšā gatavas atbildes. Skolotāja uzdevums ir radīt situācijas, kas rosina bērna prāta darbību (Golubina, 2007, 162).

Kā paredz pirmsskolas mācību programma, skolotājam pedagoģiskais process jāorganizē tā, lai ik viens bērns tajā:

- būtu ieinteresēts;
- aktīvi darbotos;
- gūtu zināšanas, izpratni;
- apgūtu prasmes;
- veidotu savu attieksmju un vērtību sistēmu;
- attīstītu domāšanas un radošās spējas;
- veicinātu sadarbības prasmes;
- attīstītu paškontroli;
- pārliecinātos par gūto zināšanu pielietojumu praksē (VISC, 2016, 14).

Darba autores secinājumi.

Pedagogam nodarbības jāorganizē tā, lai bērnam būtu interesanti. Svarīgi, lai tā būtu radošuma pilna un aizraujoša, lai bērniem nebūtu garlaicīgi. Īpaši jāiesaista rotaļa, jo rotaļā parādās bērna radošā darbība, attīstās iztēle, palielinās bērna interese.

Skolotājs nodarbībās var izmantot literāro darbu, mīklas, pašsacerētas pasakas un citus paņēmienus, kas palīdzētu un ieinteresētu bērnu izpildīt dotos uzdevumus, kā arī uzskates materiālus. Rotaļnodarbību saturam un struktūrai jāatbilst bērnu vecumposmam un attīstības līmenim.

Pirmsskolas vecums ir tas laiks, kad attīstās visas spējas, tai skaitā radošās spējas. Bērns šajā vecumā ir zinātkārs un atvērts visam, ko dod pieaugušais.

Lai stimulētu bērna veiksmīgu radošas darbības attīstību, ir nepieciešams ievērot vairākus nosacījumus:

- Pirmais solis, lai radītu pamatu radošām spējām, ir fiziskās aktivitātes jau agrīna vecumā.
- Radīt, atbilstoši vecumposmam, piemērotu rotaļu vidi.
- Ļaut brīvi izvēlēties priekšmetus darbojoties.

- Pieaugušā palīdzība neuzkrītoša, ļaut bērnam pašam darīt.
- Piemērota vide bērnam – ģimene, pirmsskolas izglītības iestāde.

2. 2. Metodiskie paņēmieni

Bērniem patīk izpausties un zīmēt. Skolotāja uzdevums ir palīdzēt bērnam izdomāt – kā tieši! Piedāvāt varētu ne tikai zīmuļus un krītiņus, bet arī krāsas pirkstiņzīmēšanai un krāsas zīmēšanai ar poralona švammītēm, vates kociņiem, dažādiem zīmodziņiem, utt.

Bērna mākslinieciskā darbība ir radoša, ja viņš:

- ir atbrīvojies darba procesā;
- iemācās labot, pārveidot zīmējumu;
- priecājas, gūst pozitīvas emocijas;
- fantazē, strādā ar krāsām un improvizētiem līdzekļiem.

Katrs bērns ir radošs, un skolotājam to jāprot saskatīt. Zīmēšanā bērns tiek rosināts izteikt savus emocionālos pārdzīvojumus un attīstīt radošumu.

V.Zelmenis norāda vairākas mācību metodes skolā, bet tās ir izmantojamas arī pirmsskolā. Trīs no tām ir: *vārdiskā metode jeb verbālā metode, uzskates metode un praktiskā metode* (Zelmenis, 2000, 113 – 130). Apskatot un salīdzinot programmu pirmsskolas vecuma bērniem Daugavpilī (2012, 4 – 5) tiek secināts, ka ir izmantojamas dažādas darba metodes:

1. *Vārdiskā metode* – saruna, stāstījums, mākslinieciskais stāstījums, skolotāja parauga izmantošana, mākslinieciskais vārds.
2. *Ilustratīvi – skaidrojošā metode* – jaunas vielas paskaidrojums, darba paņēmieni demonstrēšana, vērojumi, priekšmetu apsekošana, uzskates analīze.
3. *Reproduktīvā metode* (vērsta uz zināšanu un prasmju nostiprināšanu) – vingrinājumu atkārtotā paņēmieni, darbs melnrakstā, dažādu rokas kustību vingrinājumu veikšana.
4. *Daļēja meklējuma metode* virza bērnus uz patstāvību jebkurā nodarbības momentā: skolotājs piedāvā bērnam daļu no nodarbībā veicamajiem uzdevumiem izpildīt patstāvīgi.

5. *Pētnieciskā metode* tik vērsta ne tikai uz bērna patstāvību, bet arī uz to, lai attīstītu bērnu fantāziju un radošumu. Skolotājs piedāvā izpildīt ne tikai daļu jebkura darba, bet arī visu darbu.
6. *Rotaļu metode*.

Pirmsskolā bērns galvenokārt visu apgūst caur rotaļu. Arī vizuālās mākslas nodarbībās rotaļa tiek izmantota. Psihologs Ļ. Vigotskis uzsver, ka rotaļa ir sagatavošanās pakāpe bērna mākslinieciskajā attīstībā (Dzintere, 2000, 34). D. Dzintere un I. Stangaine atzīmē, ka rotaļas funkcijas nodrošina bērnu attīstību veselumā. Rotaļa ļoti augstu tiek vērtēta bērna attīstībā. Bērns rotaļājoties izzina sevi, pasauli un pauž savu attieksmi pret to (Dzintere, Stangaine, 2005, 20).

Izanalizējot visas šīs darba metodes var secināt, ka vairākas no tām nodarbībās tiek izmantotas vienlaicīgi. Šīs metodes tiek pielietotas arī vizuālās mākslas nodarbībās.

Izmantojot vārdisko metodi, bērns, klausoties skolotājā, var iedomāties – fantazēt, tā veicinot radošo domāšanu un iztēli. Piemēram, klausoties pasaku, bērns iedomājas savus iedomātos tēlus un tad tos attēlo zīmējumā. 3 – 4 gadus veciem bērniem tie varētu būt neskaidri. Bērniem tiek dota iespēja radoši darboties, tiek veicināta viņu fantāzija, kā arī jādod iespēja pašiem pastāstīt par paveikto.

Izmantojot ilustratīvi – skaidrojošo metodi, skolotājs rāda bērniem uzskates materiālus (attēli, rotaļlietas, u.c.) un pastāsta, kā veicams darbs. Kopā ar bērniem pārrunā darba procesu un rosina eksperimentēt, piemēram, strādājot ar krāsām vērot, kā sajaucās krāsas un veidojās jauni toņi. Tādā veidā ieinteresē bērnus radoši darboties un eksperimentēt.

Savukārt reproduktīvā metode nostiprina jau iegūtas prasmes un iemaņas. Lai tiktu veiksmīgi sekmēta radošā darbība, bērnam jāvingrina roka – roku kustības. Galvenokārt 3 – 4 gadus veciem bērniem tā būtu vingrināšanās līniju un apļu vilkšanā. Vingrinājumus var veikt, zīmējot gan gaisā, gan uz papīra, gan rotaļājoties un izraisot prieka sajūtu.

Patstāvība veicina radošo darbību. Tāpēc skolotājs izmanto daļēju meklējuma metodi. Bērns patstāvīgi pilda uzdevuma atsevišķu daļu. Izvirzot problēmsituāciju, skolotājs aicina bērnus patstāvīgi pabeigt darbu. Līdz ar to vērojama radošā darbība.

Pētnieciskajai metodei raksturīgas pētnieciska rakstura darbības, kur tiek iesaistīta gan patstāvība, gan fantāzija, gan arī radošums. Bērni pārsvarā ir fantāzētāji un pētnieki, kuri spēj darboties ar lielu aizrautību un interesi.

Visvairāk izmantotā metode nodarbībās ir rotaļu metode, kurā tiek izmantoti rotaļu elementi. Ar rotaļām bērni tiek ieinteresēti, jūtās brīvi un atraisīti. Šī metode tiek kombinēta ar visām pārējām darba metodēm.

2. 3. Vērtēšana

Katrs bērns ir īpašs un ar savām īpašībām un attīstības pakāpi.

Vērtēšana – bērnu attīstības analīze, kas notiek dažādās situācijās visu mācību gadu. Bērna vērtēšana ir saistīta ar attīstības mērķu un uzdevumu izvirzīšanu katram individuāli un grupai kopumā. Vērtēšana ir mācību procesa sastāvdaļa, kas ietver sevī trīs elementus:

- informācijas par bērna attīstību vākšanu;
- secinājumu (spriedumu) izvirzīšanu ;
- uzdevumu turpmākai darbībai izvirzīšanu (Krinkele, 2002, 24).

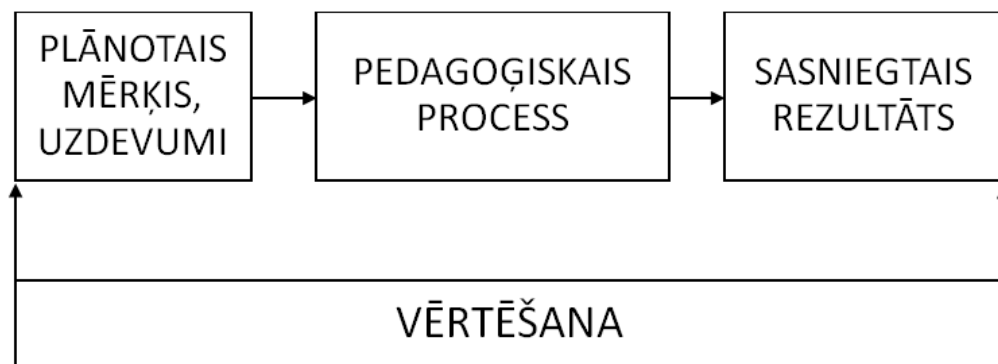
Apskatot metodiskos ieteikumus par bērna sasniegumu vērtēšanu pirmsskolā (VISC, 2011) – pirmsskolas izglītības apguves vērtēšanas kārtību un pirmsskolas izglītības satura apguves plānotos rezultātus nosaka Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumi Nr.709 „Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām”.

Vadlīnijās ir noteikts, ka

- izglītības programmas apguves laikā bērna zināšanu, prasmju un attieksmju vērtēšanu izsaka mutvārdos, uzsverot pozitīvo un nozīmīgo viņa darbībā un sasniegumos;
- pirmsskolas izglītības satura apguves noslēgumā par bērna sasniegumiem (zināšanām, prasmēm un attieksmēm atbilstoši plānotajiem rezultātiem) tiek rakstiski informēti viņa vecāki vai aizbildņi.

Kā vērtē pirmsskolas pedagoģiskajā procesā? To veic: novērojot, jautājot, klausoties, izmantojot bērnu darbus. Pirmsskolā galvenā vērtēšanas metode ir novērošana.

Pirmsskolā, plānojot pedagoģisko procesu, svarīgi ir novērtēt un izanalizēt, kas izdevies, kas jāuzlabo saistībā ar izvirzīto mērķi un uzdevumiem (VISC, 2011).

3.attēls. Vērtēšana pedagoģiskajā procesā

Metodiķes Fridenbergas B. ieteikumi darba izvērtēšanai:

1. Ļaut pašiem bērniem izteikties par problēmām mākslinieciskajā darbībā.
2. Bērna darbus vērtējot jāņem vērā:
 - vecuma īpatnības;
 - zināšanu, prasmju līmenis;
 - radošā pieredze;
 - darbības apstākļi;
 - uzdotā darba specifika.
3. Izvērtēt katra konkrētā bērna attīstību, nesalīdzinot viena bērna paveikto ar otra bērna sasniegumiem (Fridenberga, 2003, 22).

Darba autores secinājumi.

Pirmsskolas galvenā vērtēšanas metode ir novērošana. Skolotājs izanalizē, kas bērnam ir izdevies, ko būtu nepieciešams uzlabot. Darba izvērtēšanā var iesaistīt arī pašu bērnu, lai viņš pats izsakās par savu darbību. Bērniem jāspēj pozitīvi novērtēt, priecāties arī par citu bērnu paveikto.

Lai rosinātu bērnu radošo darbību, vērtējot ir jāievēro katrs bērns, jāizsaka atzinība un uzslavas. Jāiesaista bērni nodarbības gaitas un rezultātu novērtēšanā, skolotājam jāizmanto atgriezeniskā saite.

2. 4. 3 – 4 gadu vecu bērnu mācību saturs un tā uzdevumi

Pirmsskolas vecumā bērnam liela nozīme ir tieši zīmēšanai – zīmēšanas nodarbībām. Zīmēšanas procesā bērni atbrīvojās, ļaujās savām emocijām.

Analizējot metodiskos ieteikumus pirmsskolas mācību programmas īstenošanai (2016), tiek secināts, ka vizuālās mākslas nodarbību mērķis ir sekmēt emocionālo un intelektuālo attīstību, attīstīt radošās spējas, radot interesi par mākslu kā pasaules izziņas un pašizpausmes izteiksmes līdzekli.

Lai apgūtu mācību saturu, skolotājs to plāno atbilstoši bērnu vajadzībām un spējām, izvirzot mācību uzdevumus:

- attīstīt un pilnveidot vizuālo uztveri, izjūtas, iztēli;
- saskatīt dabā, apkārtējā vidē un mākslā skaisto un daudzveidīgo;
- apgūt prasmi izmantot dažādus vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus;
- veicināt saudzīgu attieksmi pret skaisto un neparasto dabā un kultūrvidē (VISC, 2016, 60).

Analizējot pirmsskolas izglītības mācību satura programmu (2012), tiek secināts, ka vizuālās mākslas nodarbību mērķis ir sekmēt bērna radošo spēju attīstību un estētisko gaumi mākslinieciskajā darbībā.

Uzdevumi mērķa sasniegšanai ir:

- rosināt vērot un attēlot apkārtējo vidi zīmējumā, izmantojot mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus;
- rosināt vērot un attēlot apkārtējo vidi gleznojumā, jaucot krāsas un iegūstot krāsu toņus;
- rosināt vērot un attēlot apkārtējo vidi plastiskos materiālos;
- sekmēt bērnu radošo pašizpausmi, gūstot prieku par savu veikumu (VISC, 2012, 20).

Īpaša uzmanība jāpievērš, kā bērni tur zīmuli, krītiņus, otu, jo tas vēlāk var kavēt rakstītmācīšanās procesā un mākslinieciskajā darbībā.

Trīs gadu vecumā bērna roka vēl nav īpaši veikla. Tas novērojams it īpaši, kad veicamas smalkas koordinētas roku kustības. Šīs kustības attīstās bērnam patstāvīgi vingrinoties. Zīmēšanai

nepieciešama ne tikai rokas, bet vienlaicīga rokas un acs attīstība. Redzei jākontrolē rokas kustības zīmēšanas procesā (Komorova, 1982, 15).

Apskatot programmu tēlotājdarbībai pirmsskolas vecuma bērniem Daugavpilī (2012), zīmēšanai 3 – 4 gadus veciem bērniem ir izstrādāti šādi uzdevumi:

1.ceturksnis

- Pievērst bērnu uzmanību tam, ka ja ar zīmuļa asāko galu novelk, tie atstāj nospiedumu uz papīra.
- Mācīt sekot zīmuļa kustībai uz papīra.
- Raisīt prieka sajūtu par bērna paša uzzīmētiem svītrojumiem, līnijām, triepieniem.
- Mācīt zīmēt dažādas līnijas.
- Vingrināties pareizi sēdēt pie galda zīmējot.
- Mācīt brīvi un pareizi turēt zīmuli: ar trīs pirkstu satvērienu virs asākā gala.

2.ceturksnis

- Rosināt bērnus attēlot pazīstamus priekšmetus, ļaujot brīvi izvēlēties attēla saturu.
- Vērst bērnu uzmanību viņu zīmējumā attēlotām dažādām līnijām un konfigurācijām.
- Rosināt pārdomāt uzzīmēto, kam tas varētu līdzināties.
- Mudināt papildināt savu zīmējumu ar raksturīgākām tam detaļām, ar iepriekš apgūtām prasmēm zīmēt dažādas līnijas formas.
- Mācīt atšķirt zīmuļu, flomasteru krāsas, vingrināt tās pareizi nosaukt.
- Mācīt krustot līnijas, lai tās kļūtu līdzīgas priekšmetiem: lentītēm, šallēm, celiņiem, lāstekām utt.

3.ceturksni

- Papildināt bērnu sensoro pieredzi, izmantojot priekšmeta formas izcelšanu, apvelkot tās kontūru pārmaiņus ar vienu pēc tam ar otru roku.
- Veidot prasmi zīmēt apaļas formas priekšmetus, rotaļlietas, priekšmetus, kuri ir sastopami tuvākajā apkārtnē.
- Mācīt saudzīgi rīkoties ar darba materiāliem, pareizi un mērķtiecīgi tos izmantot.
- Pabeidzot darbu, nolikt otiņu vietā, iepriekš labi noskalojot zem tekoša ūdens.
- Mācīt pareizi un brīvi turēt otiņu: nedaudz augstāk virs metāla uzgaļa.
- Mācīt pareizi paņemt krāsu ar otiņu, ar visu otas plūksnu iemērcēt krāsa bundžiņā, pēc tam gar bundžiņas malu piespiežot otas plūksnu, noņemot lieko krāsu.

Bērna radošā darbība būs veiksmīgāka, ja bērns pareizi apgūs pamatprasmes. Tādēļ ir jāizvirza šie uzdevumi, lai bērns visu apgūtu pakāpeniski. Mācoties zīmēt, bērnam attīstās roku kustības, kas ir svarīgas radošajā darbībā. Svarīgs ir pareizs satvēriens, kā pareizi vilkt līnijas, iepazīstoties ar jauniem materiāliem, kā tos pareizi pielietot.

Metodiķe B. Fridenberga iesaka paņēmienus, lai attīstītu bērnu radošo darbību vizuālajā mākslā:

1. Darbs ar dažādu toņu kartiņām.
2. Vēstuļu zīmēšana – apsveikuma kartiņu zīmēšana draugam.
3. Darbība ar pētniecisku novirzi – krāsu jaukšana, iegūstot jaunu toni.
4. Meklējumu darbība – jauktās tehnikas:
 - Zīmējums ar krītiņiem, pārklāj akvareļa krāsām;
 - Pamats noklāts ar sveci, pēc tam uzklāj tušu, kad nožūst – skrāpē ar adatu;
 - Monotipija: no kartona izgrieztu figūru pārklāj ar krāsu, liekot virsū baltu papīru un piespiežot izveidojas nospiedums;
 - Diatipija – piespiežot lapu vienu otrai (viena noziesta ar krāsu), zīmē ar cietu priekšmetu (zīmulis, kociņš);
 - Spiedogu izmantošana (kartupeļa gabaliņš, švamme, u.c., kas izgriezts noteiktā formā) – iemērc krāsā un veido nospiedumus uz lapas;
 - Krāsas šļakstīšana – ar zobu birstes palīdzību šļaksta krāsu uz papīra;
 - Mitrais zīmējums – uz samitrinātas lapas zīmē ar akvareļu krāsām;
 - Zīmēšana ar pirkstiem – iemērc krāsā pirkstus un zīmē punktiņus;
 - Krāsu traipi – uzliek krāsas traipu uz lapas un pūš uz visām pusēm;
 - Akvatipija – uz lapas ar guaša krāsām uzzīmē zīmējumu, kad nožūst, pārklāj ar tušu, vēlāk iemērc lapu ūdenī, lai krāsa nomazgājas – paliks balts zīmējums uz melna fona;
 - Augu zīmogi – ar krāsu noziestas ziedlapiņas vai lapas nospiež ar krāsu uz leju uz iepriekš sagatavotas lapas;
 - Kolāža – bērni veido zīmējumus, kurus pēc tam izgriež un apvieno uz viena pamata;
 - Neredzamās kartiņas – bērns izgriež dzīvnieka figūru, liek uz lapas un apvelk to. Uz jaunas lapas ar aizvērtām acīm zīmē tā paša dzīvnieka kontūru. Atverot acis, papildina zīmējumu.

5. Problēmuzdevumu risināšana – uzdevums zīmēt zīmējumu (koki, ziedi, augļi, u.c.), lietojot hromatiskās krāsas.
6. Eksperimentāla darbība – bērns izmanto dažādas tehnikas – redz iegūto rezultātu (identiska meklējumu darbībai).
7. Radošs individuāli izteikts atklājums – bērni izvēlas sev tikamākos materiālus, lai zīmētu par piedāvāto tēmu.
8. Vizuālā kombinatorika – paņēmieni, kas palīdz sekmīgi veikt modelēšanas uzdevumus – pasakas veidošana.
9. Nepabeigtais zīmējums – zīmējumu papildina katru dienu. Šī radošā darbība palīdz labāk apgūt ornamentu, koku, cilvēku vai dzīvnieku figūru zīmēšanu (Fridenberga, 2003, 10 – 11).

Lai attīstītu radošo darbību vizuālajā mākslā, šie piedāvātie paņēmieni 3 – 4 gadus veciem bērniem ir jāvienkāršo, lai atbilstu šim vecumposmam, lai bērns pats saviem spēkiem spētu veikt uzdevumu līdz beigām.

S. Geka piedāvā aizraujošas idejas ar tušu, lai rosinātu bērnu radošumu:

- Tušas pilieni – uz samitrināta akvareļpapīra ar pipeti pilina tušu. Veidojas izplūduši dažādu izmēru un formu laukumi.
- Tušas traipi – uz baltas lapas uzlej mazliet tušas, cilājot lapas malas, veido arvien lielāku izlijušas tušas laukumu. Kad traips vairs neplūst, var iztēloties, kam šis traips ir līdzīgs .
- Tušas notecējumi – uz samitrinātas lapas novelk (1 līdz 5) horizontālas līnijas ar tušu. Tad paceļ lapu vertikāli un ļauj tušai tecēt uz leju.

Šīs idejas noder, lai mācītos strādāt ar jauniem materiāliem, aizrautīgi eksperimentētu, tiektos atklāt savu ideju pasauli un rosinātu iztēli (Geka, 2008).

Darba autores secinājumi.

Sekmīga bērnu radošā darbība vizuālajā mākslā būs tad, ja tiks izvirzīti (atbilstoši vecumposmam) mērķis un uzdevumi mērķa sasniegšanai. Izvirzītie uzdevumi palīdz iegūt pozitīvu rezultātu.

Katra nodarbība jāorganizē tā, lai atbilst izglītības programmai un bērnu vecumam.

Vizuālajā mākslā, lai sekmētu bērnu radošo darbību, izmanto dažādus paņēmienus. Tie var būt gan ar pētniecisku, eksperimentālu darbību, gan strādājot ar dažādām jauktajām tehnikām.

3.3 – 4 GADU VECU BĒRNU RADOŠĀS DARBĪBAS ATTĪSTĪBAS VĒRTĒŠANA UN ANALĪZĒ

3.1. Pētījuma metodes un īstenošana

Pētījuma jautājums: Ko darīt skolotājam, lai rosinātu bērnus būt radošiem?

Pētījuma plāns:

1. Organizēt dažādas vizuālās mākslas nodarbības.
2. Noteikt bērnu radošuma izpausmes dažādās vizuālās mākslas nodarbībās.
3. Rezultātu salīdzināšana.

Pētījums par bērnu radošās darbības sekmēšanu vizuālās mākslas nodarbībās tika veikts „X” pirmsskolas izglītības iestādē no 2018.gada septembra sākuma līdz 2018.gada novembrim. Pētījumā piedalās 12 otrās jaunākās grupas 3 gadus veci bērni.

Pētījumā tika izmantota novērošanas metode, lai novērotu un secinātu, cik radoši bērni ir vizuālās mākslas nodarbībās.

Novērošana – personības pētīšana, pētāmo parādību speciāli organizēta uztvere. Novērošana dod objektīvus rezultātus tikai tad, ja prot atlasīt būtisko, raksturīgāko, saskatīt vispārīgo un konkrēto. Šī ir visizplatītākā empīriskā metode, ko izmanto pedagogiskās pieredzes izpētē (Jurgena, 2002, 45).

Novērošana ir mērķtiecīgs izziņas process, kurā, ilgstoši vai atkārtoti vērojot, (ko) uzzina, secina, uzmana, (kam) izseko. Šo metodi lieto, lai iegūtu informāciju, pārbaudītu hipotēzes, teorijas, teorētisko pētījumu patiesumu u.tml. (Lūciņa, 2002, 46).

Tiek novērots bērnu emocionālais noskaņojums, motivācijas atbilstība nodarbības mikroklīmatam un uzdevumu īstenošanai, kā arī uzmanības noturīgums.

3.2. Pētāmās grupas raksturojums

Lai sekmētu 3 gadus vecu bērnu radošo darbību vizuālās mākslas nodarbībās, tika veikts pētījums pirmsskolas izglītības iestādē ar 12 bērniem. Pētījuma gaitā tiek raksturoti bērni (bērnu vārdi mainīti):

Luīza – 3 gadus 8 mēnešus veca meitene. Nopietna un klusa. Ģimenē divvalodība un tāpēc grūti saprasties ar grupas biedriem. Saprot latviski, bet runājot priekšroku dod krievu valodai. Meitene ir kreile, kaut gan ģimenē māca darboties arī ar labo roku. Tāpēc zīmējot, laiku pa laikam, maina rokas. Brīvajos brīžos lielu interesi izrāda par zīmēšanu. Darbi ļoti rūpīgi un glīti.

Ronalds – 3 gadus 6 mēnešus vecs zēns. Zēns grupā ir pavisam nesen un tāpēc ir kluss, grūti iejusties grupā. Viņš ir ģimenē nesen pieņemts bērns – adoptēts. Pārsvarā rotaļājas vienatnē. Labprāt brīvajos brīžos zīmē un krāso. Kustību rotaļās nevēlas iesaistīties.

Letīcija – 3 gadus 6 mēnešus veca meitene. Grupā ļoti aktīva, izklaidīga. Meitenei raksturīga agresivitāte. Nelabprāt kārtu mantas un nereaģē uz pieaugušo aizrādījumiem. Neprot dalīties ar rotaļlietām. Rotaļnodarbībās aktīvi iesaistās un loģiski atbild uz jautājumiem, iesaistās sarunās. Brīvajos brīžos zīmē, rotaļājas ar lego, bet nespēj ilgi noturēt uzmanību, ātri apnīk.

Marta – 2 gadus 10 mēnešus veca meitene. Draudzīga, dzīvespriecīga, vienmēr smaidīga. Ļoti labi kontaktējas ar grupas bērniem. Brīvajos brīžos vēlas krāsot ar zīmuļiem, bet tas vēl labi neizdodas. Labprāt patīk šķirstīt grāmatas. Prot stāstīt un atbildēt uz jautājumiem. Visu mēģina darīt patstāvīgi, bez pieaugušā palīdzības.

Stefānija – 3 gadus 8 mēnešus veca meitene. Vienmēr par kaut ko satraukta. No rīta ir grūti ienākt grupā. Grūti kontaktēties ar grupas bērniem, nelabprāt rotaļājas. Neizrāda interesi piedalīties kustību rotaļās. Labprātāk spēlējas viena. Augusi mākslinieku ģimenē un izrāda lielu interesi par zīmēšanu.

Adrians – 3 gadus 5 mēnešus vecs zēns. Adrians ir ļoti kluss. Ar pieaugušajiem nerunā, bet ar bērniem gan runā, gan rotaļājas. Patīk laiku pavadīt vienatnē, rotaļājoties ar mazajām mašīnām. Vāja roku sīkā muskulatūra, vājš satvēriens. Vājas pašapkalpošanās prasmes. Zēns neiesaistās kustību rotaļās. Lai gan ģimenē zīmējot, grupā nav novērots, ka izrādītu par to interesi.

Laura – 3 gadus 2 mēnešus veca meitene. Draudzīga, izpalīdzīga. Grupā liels palīgs auklītei. Patīk stāstīt par piedzīvoto, redzēto. Raksturā parādās spītīgums. Labprāt rotaļājas ar citiem bērniem. Bieži ātri apvainojās un paliek dusmīga. Brīvajos brīžos krāso, švīkā.

Tomass – 2 gadus 11 mēnešus vecs zēns. Ļoti kluss, paklausīgs, labsirdīgs. Ar pieaugušo īpaši neiesaistās sarunās. Atbild tikai ar jā, nē, labi! Zēnam ļoti vājš pirkstu satvēriens un tāpēc ātri piekūst darbojoties.

Mateass – 3 gadus 7 mēnešus vecs zēns. Draudzīgs, ļoti aktīvs, zinātkārs. Patīk darboties celtniecības centrā – būvēt. Iesaistas visās kustību rotļās. Prot atrast nodarbošanos brīvajā laikā. Labprāt zīmē, skatās grāmatas. Labi izpilda skolotāja uzdoto, brīvi iesaistās sarunās.

Patrīcija – 2 gadus 11 mēnešus veca meitene. Nervoza, bailīga, uztraukusies. Vienmēr sargā savu līdzī paņemto draudziņu. Bieži raud. Meitene runā ļoti nesaprotami un tāpēc grūti kontaktēties. Nav vēl saprotams, vai ir kreile, darbojoties izmanto abas rokas. Vājas pašapkalpošanās prasmes. Raud, ja kaut kas nesanāk. Pārsvarā rotaļājās vienatnē vai ar pieaugušo.

Lauma – 3 gadus 5 mēnešus veca meitene. Ļoti klusa. Ar pieaugušajiem nerunā, bet ar bērniem kontaktējās un rotaļājās. Meitene jānudina, lai kaut ko darītu. Pašapkalpošanās prasmes labas, bet visu dara ļoti lēni, gaida palīdzību.

Sabīne – 3 gadus 6 mēnešus veca meitene. Komunikabla, draudzīga, izpalīdzīga, bet reizēm apvainojas – raud. Nevēlas pieaugušā palīdzību, bet tai pat laikā raud, ja kaut kas nesanāk. Labprāt runā, stāsta par redzēto, dzirdēto. Patīk zīmēt, darīt smalkus darbiņus. Iesaista citus bērnus dziesmās un rotaļās.

Bērniem vecuma starpība ir liela. Jaunākajam bērnam, Martai, ir 2 gadi 10 mēneši un vecākajiem, Luīzai un Stefanijai, ir 3 gadi 8 mēneši. Vecuma starpība ir jūtama gan nodarbībās, gan brīvajos brīžos.

Grupas bērni brīvajos brīžos vēlas zīmēt. Skolotājas ir parūpējušās par to, lai būtu brīvi pieejams papīrs, krāsojamās lapas un zīmēšanas piederumi. Viens no jaunākajiem bērniem Tomass ir vienīgais, kas brīvajos brīžos neizrāda interesi par zīmēšanu. Laura un Marta pārsvarā švīkā vai cenšas krāsot. Vecāko bērnu zīmējumos novērojams radošums. Bērni zīmē iedomātus tēlus un var par viņiem pastāstīt. Pieaugušajam dažkārt ir grūti saprast, kas ir uzzīmēts, bet bērns to tā ir iztēlojis, un tas ir saprotams tikai viņam.

3. 3. Pētījuma norise

Lai novērotu un sekmētu bērnu radošo darbību zīmēšanas nodarbībās, pētījums tika veikts no 2018.gada septembra līdz 2018.gada novembrim „X” pirmsskolas izglītības iestādē otrajā jaunākajā grupā ar 3 gadus veciem bērniem. Pētījumā piedalījās 12 bērni.

Pētījuma veikšanai tika izmantota novērošanas metode.

Laika posmā no septembra līdz novembrim tika novērotas 5 vizuālās mākslas nodarbības.

Nodarbībās tika izmantotas šādas darba metodes – vārdiskā metode, ilustratīvi – skaidrojošā metode, reproduktīvā metode, daļēja meklējuma metode, pētnieciskā metode un rotaļu metode.

Katrā nodarbībā bērniem ir nodrošināti nepieciešamie mācību materiāli un apstākļi darbam, lai veiksmīgi sekmētu bērnu radošo darbību. Rotaļnodarbību saturs un struktūra atbilst 3 – 4 gadu vecu bērnu vecumposmam. Spilgtākai uzdevumu izpildei tiek izmantoti rotaļu elementi un demonstrējamais materiāls.

Pirmajās 4 nodarbībās bērni strādāja individuāli, bet 5. nodarbībā grupās pa līmeņiem. Katra nodarbība bija atšķirīga un ar atšķirīgām metodēm.

1.nodarbībā tika pielietota dominējošā metode – rotaļa ar noteikumiem. Bērni eksperimentēja ar ūdeni un krāsām.

2.nodarbībā tika pielietota ilustratīvi – skaidrojošā un uzskates metode (skolotājas paraugs). Darbā tika izmantotas guaša krāsas.

3.nodarbībā dominējošā ir vārdiskā metode, bērni darbu veic patstāvīgi. Šeit tiek pielietota arī reproduktīvā metode, tiek veikti vingrinājumi apļu vilkšanā. Nodarbībā tiek izmantotas guaša krāsas.

4.nodarbībā tika pielietota daļēja meklējuma un ilustratīvi – skaidrojošā metode. Bērni zīmēja ar krītiņiem.

5.nodarbība atšķīrās no iepriekšējām nodarbībām ar to, ka bērni strādāja grupās un pēc noteikumiem. Tika pielietota vārdiskā un rotaļu darba metode. Bērni strādāja ar guaša krāsām un rotaļu mašīnām.

Balstoties uz darbā ievietotās Z. Kagaines (2006) atziņām par cilvēka radošās darbības galvenajām rakstura iezīmēm kā oriģinalitāte, zinātkāre, atklāsmes prieks utt., tika izstrādāti 5 radošās darbības kritēriji: krāsu izvēle, patstāvība, uzmanības noturība, interese, oriģinalitāte, kā arī katram kritērijam 3 līmeņi (sk.1. tabula):

*zems līmenis

** vidējs līmenis

*** augsts līmenis

1.tabula. Bērnu radošās darbības kritēriji un līmeņi

Kritēriji	Līmeņi
Krāsu izvēle	*pielieto tikai vienu krāsu **pielieto 2 krāsas ***pielieto vairāk kā 2 krāsas

Patstāvība	*nevēlas strādāt patstāvīgi **vēlas skolotāja palīdzību ***darbojas patstāvīgi bez palīdzības
Uzmanības noturība	*nespēj koncentrēties darbam **jāpamudina, lai sāktu darboties ***spēj ātri koncentrēties darbam
Interese	*neizrāda interesi **daļēji izrāda interesi ***izrāda interesi
Oriģinalitāte	*vāji izteiktas oriģinalitātes pazīmes **ir novērotas oriģinalitātes pazīmes ***izteiktas oriģinalitātes pazīmes

Krāsu izvēle – bērns izvēlās sev tīkamākās krāsas atbilstoši savam emocionālajam garastavoklim. Bērns izvēlas un izmēģina jaunas krāsas eksperimentējot. Krāsu izvēle ir pamats radošajai darbībai.

Patstāvība – bērns spēj pats veikt darbu bez pieaugušā palīdzības, nav atkarīgs no citiem, citu palīdzības. Tieši tad arī vairāk izpaudīsies bērnu radošā darbība, ja netiks pielikta pieaugušā roka. Tas būs tikai viņa darbs.

Uzmanības noturība – spēja ilgstoši pievērsties kādam darbam vai objektam. Spēja koncentrēties, izpildot uzdevumu.

Interese – bērns vēlas vai nevēlas veikt darbu, pamēģināt ko jaunu.

Uzmanības noturība ir cieši saistīta ar interesi. Radošās darbības procesā, ja bērns būs ieinteresēts, negarlaikosies, tad arī būs radošs rezultāts.

Oriģinalitāte – bērns zīmē, veido ko jaunu, kas ir tikai viņa un nav atdarināts. Oriģinalitāte ir radošas darbības rezultāts.

Darba autore pētījuma laikā vadīja zīmēšanas nodarbības, kuru ietvaros bērni tika pārbaudīti atbilstoši izvirzītajiem kritērijiem un rādītājiem. Turpmāk tiks aprakstīta un analizēta nodarbību gaita un atspoguļoti novērojuma rezultāti.

1.nodarbība „Krāsainais lietus”

Mērķis: Sekmēt vēlmi radoši darboties – rotaļājoties ar ūdeni un krāsām

Uzdevumi:

- Rosināt vērot dabu
- Rosināt vēlmi fantazēt
- Vingrināties eksperimentēt ar ūdeni un krāsām
- Rosināt vēlmi radoši darboties

Nodarbības gaita:

Skolotāja aicina bērnus pastaigā uz grupas laukumu. Septembra labie laika apstākļi mūs lutina, un tāpēc nodarbību ir iespējams novadīt brīva dabā. Kopā ar bērniem, ejot uz laukumu, vērojam, cik skaists laiks, kādi ir mākoņi debesīs. Bērni ļauj vaļu fantāzijai un mākoņus salīdzina ar dažādiem dzīvniekiem un priekšmetiem. Vērojam krāsas dabā, bērni tās nosauc.

Ienākot laukumā, skolotāja aicina bērnus aiztaisīt acis, notuities un ieklausīties apkartējās skaņās. „Ko jūs dzirdat?” Bērni stāsta, ko dzird: suns rej, putni dzird, utt. Tad skolotāja lej bļodā ūdeni (ūdens šļakstās). „Ko jūs dzirdat? Kas tas ir?” „Ūdens! Lietus! Upe!” – atbild bērni. Skolotāja aicina bērnus pašiem uztaisīt lietu. Bērni, viens pēc otra, iemērc rokas ūdenī un, paceļot tās, vēro, kā pil ūdens lāses. Jautā, kādā krāsā ir lietus? Skolotāja stāsta, kā bērni varētu izkrāsot lietu.

Katram bērnam ir savs ūdens trauciņš, balta akvareļpapīra lapa un akvareļkrāsas.

Bērniem jātecina lietus uz lapas, lai lapa paliek slapja. Tad ar plaukstu lietus piles jāizlīdzina pa visu lapu. Ar pirkstu galiņiem uzsit pa lapu – pak, pak! Skolotāja aicina parotaļāties ar krāsām – uzzīmēt krāsainu lietu ar pirkstu palīdzību. Bērni pirkstu galiņus iemērc krāsā un „danco” pa lapu – pak, pak! Krāsa, saskaroties ar ūdeni, izplūst. Bērniem prieks un veidojas pozitīvas emocijas.

Secinājumi. Bērniem patika darbošanās ar ūdeni un krāsām. Šajā nodarbībā tika izmantota *rotaļa* ar noteikumiem. Ārā bērni bija atraisītāki, brīvāki. Brīvo atmosfēru radīja arī tas, ka droši varēja darboties ar ūdeni, nedomājot par telpas pielastīšanu.

Šajā nodarbībā Luīza, Stefānija, Mateass, Lauma un Sabīne tika ļoti veiksmīgi galā ar darbu, strādāja patstāvīgi, bez pamudinājuma, ar interesi un prieku. Katram savs darbs ir kā brīnums. Mateass ar sajūsmu vēroja, kā plūst ūdenī krāsas.

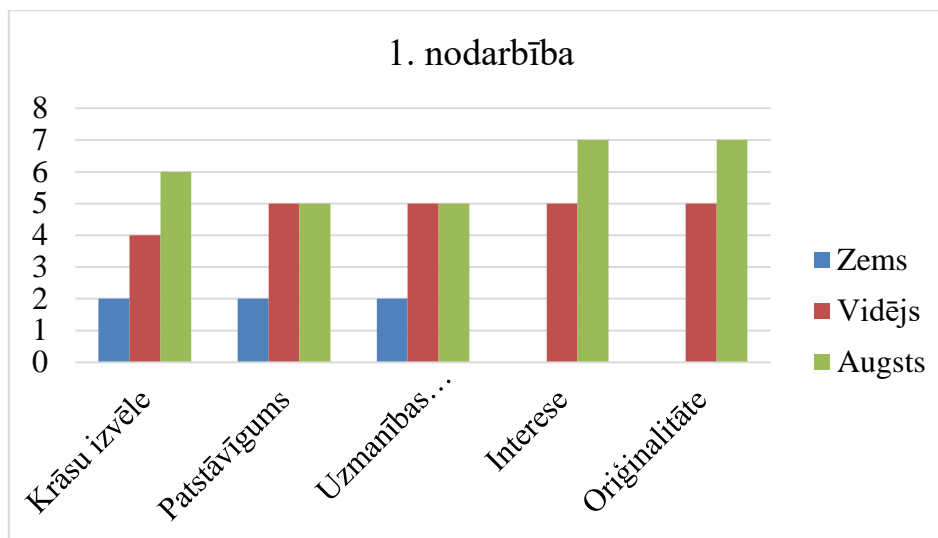
Turpretī Patrīcijai, Ronaldam, Letīcijai, Laurai un Martai nedaudz bija jāpavēro, ko dara pārējie bērni, un tikai tad viņi ķērās pie darba. Nedroši jutās Tomass un Adriāns, kuri ir klusi, lēni un nevēlās patstāvīgi strādāt. Skolotāja aprunājas, iedrošina bērnus, un darbs tiek veikts.

Lai gan nodarbības sākumā daļai bērnu bija nedrošība, rezultātā darbi ir skaisti un bērni par tiem priecājas (sk. 1. pielikums).

Šīs nodarbības katra bērna radošās izpausmes līmenis attēlots tabulā (sk.2. tabula) un bērnu radošā darbība pa līmeņiem diagrammā (sk. 4. attēls).

2.tabula. Radošuma izpausmes līmenis 1. nodarbībā

Bērna vārds	Krāsu izvēle	Patstāvība	Uzmanības noturība	Interese	Orģinalitāte
Luīza	***	***	***	***	***
Patrīcija	**	**	**	**	**
Ronalds	**	**	**	**	**
Stefānija	***	***	***	***	***
Tomass	*	*	*	**	**
Mateass	***	***	***	***	***
Letīcija	**	**	**	***	***
Laura	**	**	**	**	**
Lauma	***	***	***	***	***
Marta	***	**	**	***	***
Adrians	*	*	*	**	**
Sabīne	***	***	***	***	***

4.attēls. Bērna radošā darbība līmeņos 1.nodarbībā

2.nodarbība „Kaķa kažociņš”

Mērķis: Sekmēt bērna radošo darbību, strādājot pēc parauga

Uzdevumi:

- Nostiprināt prasmi vērot, kā veicams darbs
- Vingrināties sakārtot savu darba vietu

- Vingrināties pareizi turēt otu
- Vingrināties strādāt ar guaša krāsām
- Vingrināties zīmēt pēc dotā parauga
- Rosināt vēlmi radoši darboties

Nodarbības gaita:

Bērni, sapulcējušies uz paklāja aplī, kopā ar auklīti gaida skolotāju. Skolotāja nāk ar grozu, kurš ir pārsegts ar lakatu. Noliek apla vidū un jautā: „Kā jūs domājat, kas ir grozā?” Skolotāja aicina pataustīt, kas ir zem lakata. Bērni saka, ka tur ir kaut kas mīksts. Min, ka tā varētu būt rotaļlieta. Skolotāja atsedz pārsteigumu – grozā rotaļlieta – kaķis. Kopā ar bērniem apskatam kaķi un nosaucam, kādas krāsas ir kaķa kažociņā. Lai noskaidrotu, kādās krāsās vēl ir kaķi, apskatam attēlus.

Bērnu uzdevums būs uzzīmēt katram sava kaķa kažociņu. Skolotāja aicina bērnus vērot, kā veicams darbs. Uz papīra lapas, jau iepriekš uzzīmēts kaķa siluets, kuram, izmantojot guaša krāsas, ar otas nospiedumiem jāattēlo kažociņš. Bērniem būs dota krāsu izvēle – brūna, smilšu krāsa un balta. Kažociņš ar otas nospiedumiem veidojas divās krāsās.

Skolotāja rāda, kā jātur ota, kā jāiemērc ota krāsā un kā uz papīra lapas, uz uzzīmētā kaķa, ota jāpiespiež. Ņemot citu krāsu, otiņa jāizskalo. Pārmaiņus nospiedumus liek ar izvēlētajām krāsām, tā veidojot kaķa pūkaino kažociņu.

Bērni dodās sagatavot savu darba vietu – ielej trauciņā ūdeni, paņem otiņu un izvēlās guaša krāsas. Veic uzdoto darbu – zīmē kaķa kažociņu.

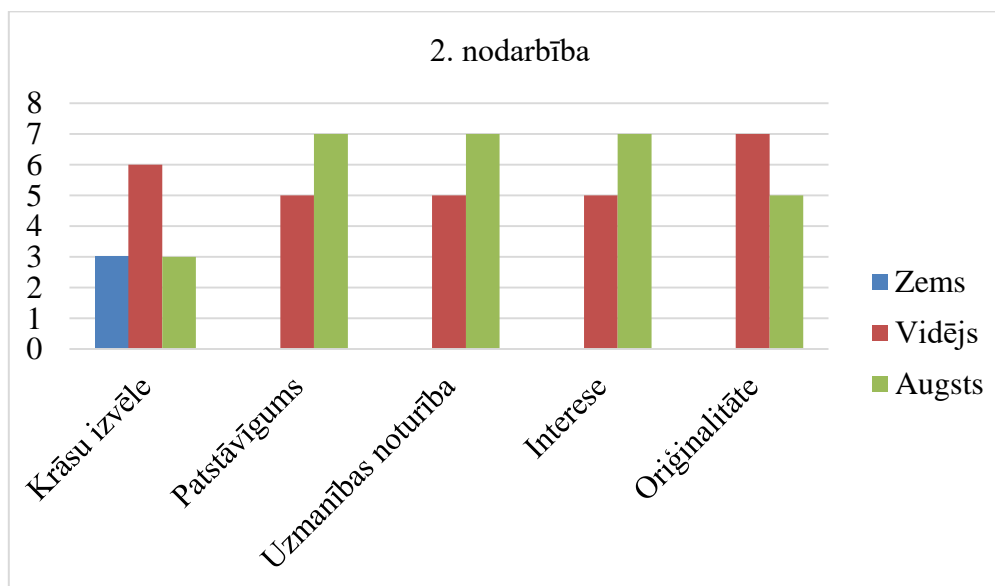
Darba procesā skolotāja vēlreiz atkārtoti un parāda kā veicams darbs. Bērniem par paraugu ir rotaļlieta kaķis un skolotājas gatavais darbs.

Secinājumi. Šajā darba tika pielietota *ilustratīvi – skaidrojošā metode* un *uzskates metode*. Skolotāja rādīja, kā veicams darbs, un gala rezultātā redzams gatavs darbs, kas nolikts par paraugu. Šajā nodarbībā mazāk izteikts radošums, jo bērni centās atdarināt skolotāju. Bērni, kuriem ir augstāks prasmju līmenis, uzdevumu veica bez problēmām, ar interesi. Luīze izvēlējās divas krāsas, bet darba procesā izveidojās krāsu salikumi un veidojās jauni toņi, kas izraisīja lielāku interesi un prieku. Stefānija centās atdarināt skolotāju, zīmējot līdzīgi. Turpretī Letīcija ielika darbā savu fantāziju un radošumu, neatdarinot skolotājas darbu. Patrīcija, Tomass un Ronalds izvēlējās tikai vienu krāsu. Bērni bija jāpamudina, lai sāktu strādāt. Tomēr katrs darbs ir atšķirīgs. Piemēram, Ronaldam kaķis ir ar atsevišķiem izkaisītiem otas nospiedumiem. Kopumā tika novērotas radošās darbības pazīmes (sk. 2. pielikums).

Šīs nodarbības bērnu radošuma izpausmes līmenis attēlots tabulā (sk. 3. tabulu) un bērnu radošā darbība pa līmeņiem attēlota diagrammā (sk. 5. attēlu).

3.tabula. Radošuma izpausmes līmenis 2. nodarbībā

Bērna vārds	Krāsu izvēle	Patstāvība	Uzmanības noturība	Interese	Orģinalitāte
Luīza	**	***	***	***	***
Patrīcija	*	**	**	**	**
Ronalds	*	**	**	**	**
Stefānija	**	***	***	***	**
Tomass	*	**	**	**	**
Mateass	**	***	***	***	**
Letīcija	***	***	***	***	***
Laura	***	***	***	***	***
Lauma	**	**	**	**	**
Marta	**	***	***	***	***
Adriāns	**	**	**	**	**
Sabīne	***	***	***	***	***

5.attēls. Bērna radošā darbība līmeņos 2. nodarbībā.

3.nodarbība „Kamoliņi”

Mērķis: Sekmēt bērnu radošo darbību, strādājot bez parauga – brīvi darbojoties

Uzdevumi:

- Nostiprināt zināšanas par pamatkrāsām un lielumiem
- Vingrināties pareizi turēt otu
- Vingrināties strādāt ar dažādu krāsu guaša krāsām
- Vingrināties sakārtot savu darba vietu
- Rosināt vēlmi radoši strādāt ar krāsām pēc brīvas izvēles

Nodarbības gaita:

Skolotāja aicina bērnus uz rotaļu istabu. Uz paklāja izbērti krāsaini dzijas kamoliņi, kurus bērni jau pamanījuši un jau paņēmuši rokās. Tos bērnus, kam vēl nav kamolu, aicina paņemt. Visi apsēžās aplī. Kamoli ir dažādu krāsu un dažādu izmēru. Kopā ar bērniem pārrunājam krāsas un cik liels vai mazs katram ir savs kamols. Mēģinām kamolus paslēpt plaukstās. Vai tas izdodās? Salīdzinām ar drauga kamolu.

Skolotāja pastāsta, ka bērniem būs jāzīmē kamoli - cik nu katrs vēlās un cik lielus vēlās. Tiks piedāvātas dažādu krāsu guaša krāsas, kuras bērni paši varēs izvēlēties.

Lai bērni gūtu priekšstatu par to, kā jāzīmē kamoli, jāizdara vairāki vingrinājumi ar otu. Bērniem izdala otas. Skolotāja rāda, kā pareizi pirkstos jāpaņem ota. Pirmais vingrinājums ir ar otu vilkt apļus gaisā, sākot no punktiņa apļojot arvien lielāku un lielāku. Nākamais vingrinājums ir ar otu vilkt apļus pa savu plaukstu.

Skolotāja paskaidro, ka bērniem uz papīra lapas ar guaša krāsām būs jāzīmē apaļi kamoli. Pēc bērnu izvēles dažādas krāsas, lieli, mazi, viens vai vairāki.

Bērni dodās sakārtot savas darba vietas – paņemt ūdens trauciņu ar ūdeni, izvēlēties un atvērt krāsas un sākt darbu.

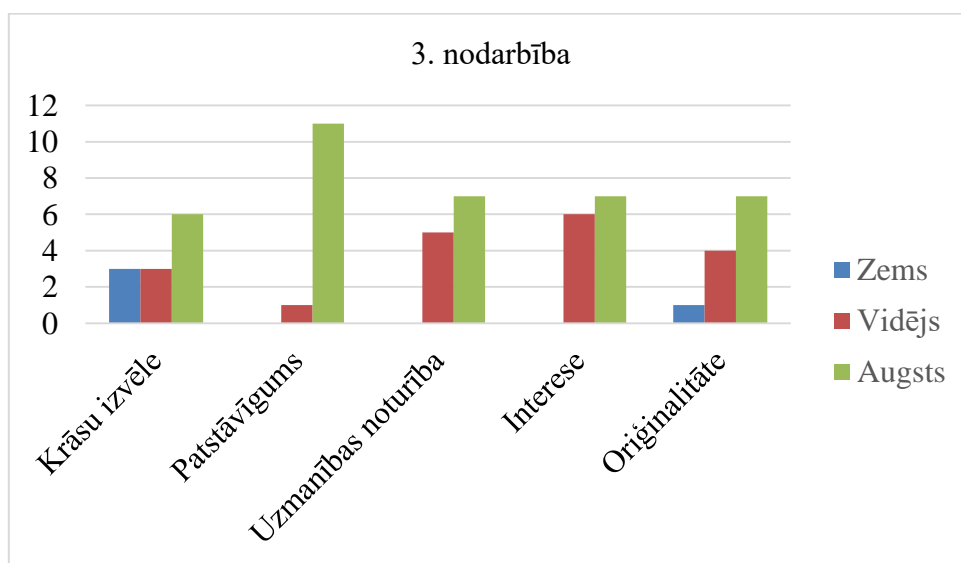
Secinājumi. Šajā nodarbībā tika novērots, ka bērniem patīk strādāt ar guaša krāsām. It sevišķi, ja ir dota liela krāsu izvēle. Šajā darbā tika pielietota *vārdiskā metode*. Kad bērni zīmēja, skolotāja uzsvēra, ka jāzīmē apaļi kamoli, kuri nav caurspīdīgi. Darbu veica visi bērni. Patrīcijai šis uzdevums varbūt likās garlaicīgs. Iespējams, meitenei nebija garastāvokļa zīmēt. Viņa pret zīmēšanu izturējās vienaldzīgi, lai gan visi pārējie bērni ar interesi strādāja. Lielākajai daļai tika novērotas izteiktas radošuma pazīmes, jo kamoli bija ļoti dažādi un krāsaini. Arī ar vienu vai divu krāsu izvēli veiktie darbi ir oriģināli. Tā, piemēram, Laura, Marta un Adrians izvēlējās vienu

krāsu, strādāja patstāvīgi un gala rezultātā bija novērojams radošums. Adrians uzzīmēja vienu lielu kamolu, bet Laura un Marta – daudz mazus (sk. 3. pielikums).

Šīs nodarbības bērnu radošuma izpausmes līmenis attēlots tabulā (sk. 4. tabulu) un bērnu radošā darbība pa līmeņiem diagrammā (sk. 6. attēlu).

4.tabula. Radošuma izpausmes līmenis 3.nodarbībā

Bērna vārds	Krāsu izvēle	Patstāvība	Uzmanības noturība	Interese	Oriģinalitāte
Luīza	***	***	***	***	***
Patrīcija	**	**	**	**	*
Ronalds	***	***	**	**	***
Stefānija	***	***	***	***	***
Tomass	**	***	**	**	***
Mateass	***	***	***	***	***
Letīcija	***	***	***	***	***
Laura	**	***	***	**	**
Lauma	*	***	**	**	**
Marta	*	***	***	***	**
Adrians	*	***	**	**	**
Sabīne	***	***	***	***	***

6.attēls. Bērna radošā darbība līmeņos 3.nodarbībā

4.nodarbība „Šalle”

Mērķis: Sekmēt bērnu radošo darbību, daļēji parādot uzdevumu.

Uzdevumi:

- Nostiprināt zināšanas par krāsām
- Vingrināties vilkt taisnas līnijas
- Rosināt izmantot dažādas krāsas
- Rosināt vēlmi radoši strādāt

Nodarbības gaita:

Skolotāja aicina bērnus sapulcēties rotaļu telpā. Bet tur kāds pavisam bēdīgs. Kas tad tas?

Zīļuks!

- Kas tev noticis Zīļuk?
- Es nācu pie jums un pa ceļam nosalu.
- Vai vēlies, mēs tevi sasildīsim ar manu silto šalli?

Skolotāja uzliek Zīļukam savu krāsaino šalli.

- Nu tagad man jau paliek silti. Cik silta šalle un cik skaista!
- Zini, Zīļuk, mēs šodien zīmēsim šalles. Vēlies kopā ar mums zīmēt?
- Jā! Tas noteikti būs ļoti interesanti!
- Ja tu jau esi sasildījies, tad apskatīsim šo krāsaino šalli.

Tā ka šalle ir svītraina, tad kopā domājam, kā varētu uzzīmēt šīs svītras. Skolotāja aicina paņemt krītiņu un pareizi satvert trīs pirkstos. Gaisā vingrināties vilkt taisnas horizontālas līnijas no kreisās puses uz labo. Skolotāja parāda, kā uz baltas lapas jāvelk līnijas. Paskaidro, ka starp novilktajām līnijām laukums jāizkrāso dažādās krāsās.

Pēc vingrinājumiem bērniem jānododas savās vietās, lai sāktu zīmēt. Bērnu uzdevums ir zīmēt līnijas un izkrāsot ar krītiņiem katram savu šalli, kas ir izgriezta no zīmēšanas papīra. Zīļuks kopā ar skolotāju arī dodās zīmēt.

Secinājumi.

Šajā vecumā bērniem vēl ir grūti vilkt taisnas līnijas. Lielākajai daļai bērnu grūtības sagādāja gan novilkta taisna līnija, gan arī izkrāsot laukumu.

Šajā nodarbībā tika pielietota *daļēja meklējuma metode* un *ilustratīvi – skaidrojošā metode*. Bērniem uzskates līdzeklis bija šalle un skolotājas zīmētais paraugs – balta lapa, uz kuras

novilkta krāsainas līnijas, bet kā izkrāsot, priekšā netika rādīts. Tas tika atstāts bērnu ziņā, lai veicinātu radošo darbību.

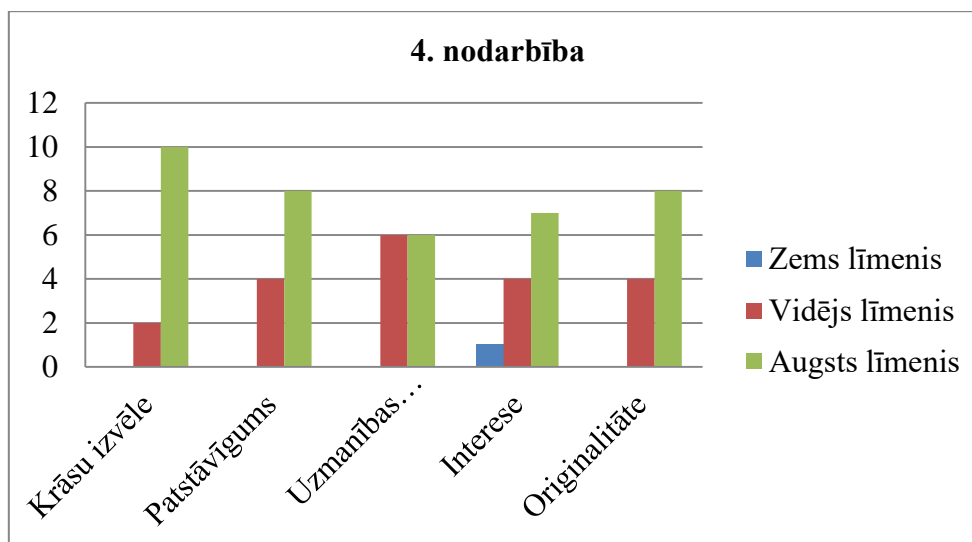
Salīdzinot ar iepriekšējām nodarbībām, šajā tika visvairāk novērota liela krāsu izvēle. Lai gan Adrians izvēlējās vairākas krāsas, tomēr intereses par darbu nebija. Bērns novilkta dažas līnijas un krāsot nevēlējās.

Patstāvība tika novērota lielākajai daļai bērnu. Tikai 4 bērniem bija vajadzīga skolotājas palīdzība. Pastāstot vēlreiz, bērni jutās drošāki un darbu paveica. Visi bērni ar šo uzdevumu tika veiksmīgi galā (sk.4.pielikums).

Šīs nodarbības bērnu radošuma izpausmes līmenis attēlots tabulā (sk. 5.tabulu) un bērnu radošā darbība pa līmeņiem attēlota diagrammā (sk. 7.attēlu).

5.tabula. Radošuma izpausmes līmenis 4.nodarbībā

Bērna vārds	Krāsu izvēle	Patstāvība	Uzmanības noturība	Interese	Originalitāte
Luīza	***	***	***	***	***
Patrīcija	***	**	***	***	**
Ronalds	***	***	**	***	***
Stefānija	***	***	***	***	***
Tomass	**	**	**	**	**
Mateass	***	***	***	***	***
Letīcija	***	***	**	**	***
Laura	***	**	**	**	**
Lauma	**	***	***	***	***
Marta	***	***	***	***	***
Adrians	***	**	**	*	**
Sabīne	***	***	***	***	***

7.attēls. Bērna radošā darbība līmeņos 4. nodarbībā

5.nodarbība „Pa krāsu ceļu”

Mērķis: Sekmēt bērnu radošo darību, pielietojot rotaļu metodi

Uzdevumi:

- Nostiprināt zināšanas par pamatkrāsām
- Vingrināties strādāt ar netradicionālām tēlotājmākslas metodēm
- Vingrināties stāstīt par paveikto
- Vingrināties strādāt grupās pa trīs

Nodarbības gaita:

Skolotāja aicina bērnus kļūt par māksliniekiem. Kas māksliniekiem ir nepieciešams? Bērni atbild, ka krāsas. Skolotāja stāsta, ka veiksīm darbu ar guaša krāsām, neizmantojot otas. Darbs tiks veikts savādāk, nekā citas reizes. Strādāsim pēc noteikumiem. Bērniem tiks atļauts ar mazām mašīnītēm braukt pa krāsu pleķiem, zīmēt dažādas sliedes tā, kā nu katrs vēlēšies. Darbs nebūs pa vienam, bet kopā ar grupas draugiem pa grupām. Zīmēšana notiks uz grīdas noliktas papīra loksnes.

Skolotāja sadala bērnus grupas pa trīs (atbilstoši pa līmeņiem). Bērni izvēlās katrs savu trauciņu ar krāsu. Nosauc, kāda krāsa tā ir. Skolotāja stāsta darba gaitu, un bērni attiecīgi to izpilda. Bērni krāsu uzlej uz papīra – veidojas krāsu pleķi. Izvēlās katrs sev mašīnu un sāk darboties – braukāt ar mašīnu krāsās, veidojot sliedes. Sliedes iet krustu, šķērsu pa visu lapu. Kad darbs paveikts, mašīnas noliekam un dodamies apskatīt paveikto un pafantazēt, ko esam uzzīmējuši. Vērojam, kā saplūdušas un sajaukušās krāsas. Vai mums ir izdevusies glezna?

Secinājumi.

Šajā darbā tika pielietota *vārdiskā un rotaļu darba metode*. Bērni strādāja pēc noteikumiem, bet nedomāja par to, kāds būs gala rezultāts. Ļoti labi sadarbojās ar citiem grupas bērniem. Strādājot ar šīm metodēm, bērni bija sadalīti pa līmeņiem – zems līmenis, vidējs līmenis un augsts līmenis. Īpaši nevarēja redzēt starpību, kuru bērnu darbi bija vairāk radoši, kuru mazāk. Visi bija vienlīdz radoši.

Šajā nodarbībā pat klusie bērni ar prieku iesaistījās. Darba procesā novērotas sarunas, veidojās dialogi.

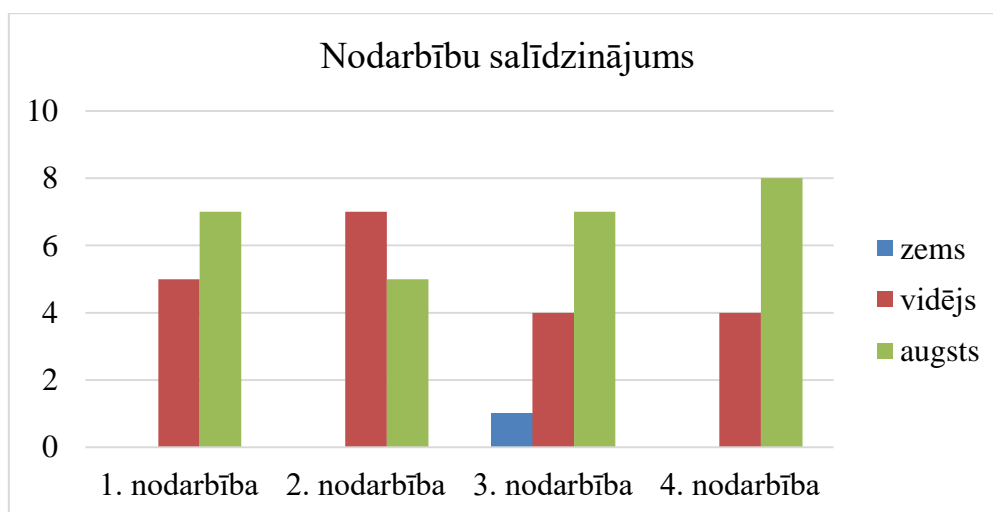
- Paskaties, kāds garš ceļš!
- Mans ceļš ir grumbuļains!
- Es braucu pa dubļiem!

Nodarbības laikā bērniem tika novērotas pozitīvas emocijas, prieks par padarīto darbu (sk. 5. pielikums).

Pētījuma noslēgumā tika apkopoti rezultāti par novērotajām nodarbībām. Bērnu oriģinalitāte pa nodarbībām salīdzināta tabulā (sk. 6. tabula) un nodarbību salīdzinājumi pa radošās darbības līmeņiem atspoguļoti diagrammā (sk. 8. attēls).

6.tabula. Bērnu oriģinalitāte katrā nodarbībā

Bērna vārds	1.nodarbība	2.nodarbība	3.nodarbība	4.nodarbība
Luīza	***	***	***	***
Patrīcija	**	**	*	**
Ronalds	**	**	***	***
Stefānija	***	**	***	***
Tomass	**	**	***	**
Mateass	***	**	***	***
Letīcija	***	***	***	***
Laura	**	***	**	**
Lauma	***	**	**	***
Marta	***	***	**	***
Adrians	**	**	**	**
Sabīne	***	***	***	***

8.attēls. Nodarbību salīdzinājumi pa līmeņiem

Pirmajās 4 nodarbībās novērojams, ka 4. nodarbībā, kurā tika zīmētas šalles, ir visveiksmīgāk izpaudies radošums. No 12 bērniem 8 vairāk izteikta oriģinalitāte. Vismazāk radošums novērojams 2. nodarbībā, kur bērniem bija jāzīmē pēc parauga – skolotājas zīmētā kaķa. Bērni centās atdarināt skolotājas rādīto.

1. nodarbībā lietus zīmēšanā un 3. nodarbībā kamolu zīmēšanā rezultāti ir līdzīgi.

Luīzei, Letīcijai un Sabīnei ir nemainīgi rezultāti – visās nodarbībās izteiktas oriģinalitātes pazīmes. Patrīcijai mainīgā garstāvokļa dēļ neveicās, zīmējot kamolus. Šajā nodarbībā skolotājai neizdevās meiteni pārliecināt, iedrošināt darbam. Bet Tomasam, zīmējot kamolus, veicās labāk nekā citās nodarbībās, un bērns bija atbrīvojies.

Svarīgi bērnam radošā darba procesā sajusties patstāvīgam, neatkarīgam no pieaugušā palīdzības.

SECINĀJUMI

1. Katram bērnam ir radošās spējas. Šīs spējas jāattīsta, jo tās ir svarīgas bērna pilnvērtīgai attīstībai.
2. Pieaugušā pienākums ir palīdzēt bērnam apgūt pirmās radošās darbības iemaņas un neapslāpēt tās.
3. Skolotājam jāievēro vairāki faktori, lai sekmētu bērnu radošo darbību. Bērnu nepieciešams uzslavēt un iedrošināt, tādā veidā radot bērnam pārliecību par savām spējām.
4. Skolotāja uzdevums ir rosināt bērnu iztēli, vingrināt atmiņu, uztveri, veicināt domāšanu un gribu, lai sekmētu radošo darbību.
5. Zīmēšana bērnam nodrošina gan psihiskās, gan fiziskās jomas attīstību. Pirmsskolas izglītības iestādē ir jārada apstākļi un vieta, kur bērns var brīvi darboties ar materiāliem.
6. Zīmēšana attīsta bērna tēlaino domāšanu un raisa pozitīvas emocijas.
7. Plānojot nodarbības, skolotājs tās organizē atbilstoši bērnu vajadzībām un spējām, izvirzot konkrētus uzdevumus.
8. Lai sekmētu radošo darbību, nodarbībām tiek izvēlētas dažādas un interesantas metodes un paņēmieni, kas saista bērnus un rada vēlmi zīmēt.
9. Pirmsskolas vecuma bērni galvenokārt apgūst caur rotaļu. Nodarībās ir jāiekļauj rotaļu elementi, lai tās bērniem liktos interesantas, saistošas, kā arī tiktu sasniegti izvirzītie mērķi.
10. Bērniem, kuriem ir problēmas ar uztveri, vizuālās mākslas nodarbībās vairāk nepieciešami praktiski demonstrējumi vai uzdevuma atkārtošana.
11. Bērni, kuriem patīk radoši darboties nodarbībās, tajās atveras, jūtas brīvi.

Izmantotā literatūra un avoti

1. Alijevs, R. (1998). *Skola radošajiem*. Rīga: RaKa
2. Beļickis, I., Blūma, D. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC
3. Dzintere, D. (2000). *Bērns kā vērtība ģimenē un pirmsskolā*. Rīga: Izglītības soļi
4. Eiders, Dž. (2008). *Radošas domāšanas māksla*. Rīga: Lietišķās informācijas dienests
5. Fišers, R. (2005). *Mācīsimies bērniem domāt*. Rīga: RaKa
6. Frīdenberga, B. (2003). *Vizuālā māksla pirmsskolā*. Rīga: RaKa
7. Geka, S. (2008). *Tušas darbiņi*. Rīga: Zvaigzne ABC
8. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: Izglītības soļi
9. Hibnere, V. (1998). *Bērna vizuālā darbība 1.daļa*. Rīga: RaKa
10. Hibnere, V., Grasmane, L. (2000). *Bērna vizuālā darbība 2.daļa*. Rīga: RaKa
11. Jurgena, I. (2002). *Vispārīgā pedagoģija*. Rīga: Izglītības soļi
12. Kagaine, Z. (2006). *Radošā domāšana vizuālajā mākslā*. Rīga: Zvaigzne ABC
13. Komarova, T. (1982). *Kā mācīt bērniem zīmēt*. Rīga: Zvaigzne
14. Ļubļinska, A. (1979). *Bērnu psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne
15. Mārtinsone, K. (2010). *Mākslu metodes un tehnikas profesionālajā darbībā*. Rīga: Ra Ka
16. *Metodiskie ieteikumi pirmsskolas mācību programmas īstenošanai*. (2016) VISC. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_ist.pdf
17. *Metodiskie ieteikumi par bērna sasniegumu vērtēšanu pirmsskolā*. (2011) VISC. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/verteshana_pirmsskola.pdf
18. *Pirmsskolas izglītības mācību satura programma*. (2012) VISC. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/pirmsskolai/pirmssk_izgl_mac_programma.pdf
19. *Programma tēlotājdarbībai pirmsskolas vecuma bērniem*. (2012) Daugavpils. Pieejams: [www.liesmina.lv/Media/Default/dokumenti/tēlotājdarbības%20programma.doc](http://www.liesmina.lv/Media/Default/dokumenti/telotajdarbibas%20programma.doc)
20. Puškarevs, I., Golubeva, A. (1999). *Bērna attīstība*. Lielvārde: Lielvārds
21. Roodari, Dž. (2009). *Fantāzijas garamatika*. Rīga: Zvaigzne ABC
22. Špona, A., Jermolajeva, J., u.c. (2015). *Bērnu sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. Rīga: RaKa
23. Veilers, P. (2001). *Kreativitāte – tavas veiksmes atslēga*. Rīga: Jumava

24. Vidnere, M. (2015). *Iztēle: psiholoģija un terapija*. Rīga: RaKa
25. Vorobjovs, A. (1996). *Psiholoģijas pamati*. Rīga: Mācību apgāds
26. Zelmenis, V. (2000). *Pedagoģijas pamati*. Rīga: RaKa
27. Dzintere, D. (2002). *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Rīga: Izglītības
soļi
28. Выготский Л. С. (1997). *Воображение и творчество в детском возрасте*. Pieejams:
http://pedlib.ru/Books/7/0060/7_0060-1.shtml
29. Воробьев, А. (1994). *Психология*. Rīga: Zvaigzne ABC

PIELIKUMI

